

MILE (192) *av*

mile (94), **miło** (87), **miele** (2), *mile a.* miło (9); *mile PowUrb, OpecŻyw* (4), *BielŻyw* (2), *RejPs* (2), *LibLeg, RejRozpr, MurzHist* (3), *LubPs* (2), *KrowObr, KochDryas, KlonŻal, WerGośc, ActReg* (2), *Phil, WujNT, WysKaz* (2), *SiebRozmyśl, GosłCast* (2); miło *BierEz* (2), *PatKaz III, HistJóz, GlabGad, RejJóz* (4), *BielKom* (2), *RejZwierz, BielKron, OrzQuin, Prot* (2), *GórnDworz* (9), *RejPos, BielSpr, SkarJedn* (2), *KochTr, StryjKron* (3), *KochFr* (6), *KochDz, KochMuza, WerKaz, KochPieś. PudłFr* (3), *BielRozm, GórnTroas, KlonFlis, KlonWor, ZbylPrzyg*; *miele Calep* (2); *mile :* miło *BierRozm* (1:1), *RejKup* (3:3), *GliczKsiąż* (2:2), *RejWiz* (10:4), *Mącz* (9:4), *HistRzym* (3:1), *RejZwierc* (1:4), *StryjWjaz* (1:1), *PaprpPan* (1:5), *SkarŻyw* (9:1), *MWilKHist* (1:1), *WisznTr* (1:2), *ArtKanc* (7:1), *GrabowSet* (1:4), *LatHar* (14:1), *CiekPotr* (1:1).

-e (8), -é (4), -(e) (84); -e *OpecŻyw* (4), *MurzHist* (3), *GosłCast*; -é *SiebRozmyśl, też MWilKHist, Calep* (2); o jasne; -e- z tekstu nie oznaczającego é.

comp *milej* (10); -éj (1), -(e)j (9).

Sł stp, Cn notuje, *Linde XVII – XVIII w.*

1. *Przyjemnie, z radością (o doznawaniu pozytywnych, dobrych odczuć); suaviter Mącz, Cn; periucundum, volupe Mącz; favorabiliter, grate, suave Cn* (124) : *RejRozpr Fv; GliczKsiąż K6v; Mamy* także rozkofzły takie krotochwile/ Zebyś y łam rad pátrzał wierz mi ná to mile. *RejWiz* 66, 43, 54v, 75; *Suaviter, Mile/ łagodnie/ wdzięcznie Mącz* 424d; *SkarŻyw* 55; GDy Ionálz Prorok [...] pod cieniem blufzczowym/ [...] mile odpoczywał/ [...] wefelił fię ftąd wielkim wefelem. *WysKaz* 1; *GosłCast* 31.

Ze zdaniem okolicznikowym stopnia (2): Co było miło poźrzec aż ferdeczko drgáło. *RejWiz* 25, 27v.

W połączeniu z partykułami wzmacniającymi [w tym: aż (5), *jako* (1), *-ciem* (1), *-ć* (1)] (8): *BierEz* L2v; Miłoc kogo prawdziwym á cnotliwym zowá *RejWiz* 99, 22; á zálię iáko miło pátrzyć ná owego/ kthory [*siedząc na koniu*] áni wyciągnie zbytnie nogi/ áni iey nád miárę łkurdy. *GórnDworz* E8v; *StryjKron* 537; *KochFr* 28; Niefczęlné czáły: nie ták przed tym było: Cnotá pláciłá/ áz y wípomniéc miło. *PudłFr* 9, 74.

W połączeniu z przysłówkami wzmacniającymi [w tym: barzo (9), *nader* (1)] (10): Barzo mu było miło iakos śluchać tego *RejJóz* M7v; *RejWiz* 68; *Mącz* 270d, 492d; A dopiero więcz/ ná owę białągłowę (mowię nie żadną) náder miło pátrzyć *GórnDworz* G2, H7; *PaprpPan* Ff4, Hh4; *SkarŻyw* 357; *ActReg* 157.

W przeciwstawieniach: »miło ... ciężko, nielubo, żalosno« (3): Tenże one podobienftwa [...] ftofuie tak iako mu śie trafi zle albo dobrze, czudnie albo żadnie, miło albo nie lubo etc. *GlabGad* L3v; przeciwko takiemu pánu nic nie ciężko/ á wżytko miło uczynić. *RejZwierc* 46; Temu ná mieyśce/ gdzie fię to śzczęście ziawiło/ Wípomniéc: z iedney żálofno/ zdrugiey ftrony miło. *WisznTr* 3.

Przysłowie: bo ludzie wiedząc onę przypowieść/ Gdzie miło/ thám oczy/ pilnie śie przypátruią/ y pędzey czáfem thákowá rzecz poźrzegá *GórnDworz* Cc4v.

W charakterystycznych połączeniach: *mowić* (3), *patrzyć (patrzać)* (17), *(na-) śluchać* (17), *poźrzec (weźrzec)* (2), *wspomniéc (wspominać)* (7) *mile*.

Frazy: »(jest a. bywa) miło« [w tym: *komu* (57); z *inf jako* podmiotem (63), ze zdaniem podmiotowym (8)] = *delectari, duci, titillari; gratum habere, teneri studio alicuius rei a. aliqua re, gratum est mihi,*

oblectat me aliquid libet Cn (87): Miłościem bywa nędznemu/ Cierpieć nędzę nie łámemu *BierEz* L2v, O4v; *HistJóz* B4v; *BierRozm* 17; mówić o tym miło *RejJóz* K6, M7v; *RejKup* o3v, v2v, x2v; by ich [ludzi] to rużyło/ Co tu mądrość powiada by im słuhać miło. *BielKom* C3, E; *GliczKsiqz* B7, L2v; *RejWiz* 23, 25, 99; Rzekł/ iż mi iuz y vmrzeć iákoś będzie miło/ Gdy moię pánowanie v was wdzięczne było. *RejZwierz* 14; *Nobis erit periucundum et tibi non sane devium, Nam będzie bárzo miło/ á tobie nic z drógi nie będzie. Mqcz* 492d, 262c, 507c; *OrzQuin* Tv; *Prot* A2v, A4v; *GórnDworz* E5, E8v, G2, G2v, H7 (9); *HistRzym* 25; *RejPos* [323]; *RejZwierc* 32, 46, 66v, 109v, 143v; *BielSpr* c2; *WierKróc* B; Krol pátrzył pilnie ná lud/ bo mu było miło/ Iż ták wiele Rycerzow pod śwá męzną ípráwą/ Ma mieć *StryjWjaz* B4v; Bo wam miley o Wolech ná ftaniu rokować/ A niż o wieczney sławie potomkom wotowác. *PaprPan* Cc4, F4, Aav, Cc2, Ff, Ff4, Hh4; *ModrzBaz* 59v; iáko go [*Chrobrego*] Pan Bog niezliczonymi práwie zwyciętwy wslawił/ y pánftwá iego rozlzerzył: miło bárzo [!] czytác y słuhać. *SkarŻyw* 357; *KochTr* 21; *MWilkHist* K2; Wroćili lię z zwycięstwem piątę lię tráfiło/ Triumphy po triumphách dawa Bog áż miło *StryjKron* 537, 532; Miło pátrząc ná łáki/ kiedy lię odzieiá/ Miło pátrząc ná zdroie/ kiedy wodę leiá. *KochFr* 69, 20, 28, 45, 134; *KochDz* 105; *KochMuza* 27; *WerKaz* 305; *WisznTr* 3 [2 r.]; Miley pátrzyć záprawdę gdy [*dziewka*] ná koniu toczy/ Niżli kiedy po Włofku w tańcu z chłopem kroczy *BielSjem* 21, 21; *KochPieś* 23; *PudlFr* 9, 56, 74; *ArtKanc* S4; *BielRozm* 8; *GórnTroas* 34; *GrabowSet* H2v [2 r.]; A o tym miło mi záwždy mówić *LatHar* 561; *CiekPotr* 79; *KlonFlis* B4; *KlonWor* 15; *ZbylPrzyg* B2. Cf »jest [komuś] miło«, »aż [jest] na sercu miło«.

»jest [komuś] miło« = *taka jest [czyjaś] wola, tak się komuś podoba (4):* uyerząc yłz bog myal bycz odkupczyelem ludzy yako yemu było myło *PatKaz III* 103v; Pan Bog też roskazał Izráelskiemu narodu/ gdy zyemię Kánáneylką poliędzyecie/ ípráwicie się ták coby było Bogu miło. *BielKron* 39; tobie/ Boże/ czynię dziękię/ Ze moy grzech kárác tu/ ieft miley tobie Niżbyś mnie ondzie/ miał brzydkim mieć łobie. *GrabowSet* Gv; Vznay y wáge: pátrż iák kołem íftym/ Chodzi: á ty chcefz/ áby lię toczyło/ Iák tobie miło? *GrabowSet* T3.

»aż [jest] na sercu miło« (1): Czegom się tu násluchał áż ná sercu miło *RejWiz* 22.

»czas schodzi mile [komu]« [*szyk zmienny*] (3): Ten nieborak z rofkofzy á dla krotochwile/ Iechał łobie pomáłu/ by mu čás sńedł mile. *RejWiz* 126, 68; Wiemci iá że tą náłzą mowá nic nie zbuduiewa/ ále oto náłekcemy łobie vłzy y čás nam miley [!] zeydzie *GórnRozm* H3.

Zwroty: »barzo miło mieć« = *wysoko cenie, kochać (1):* Exosculator et Deosculator, Cáluyę/ Pocáluyę. Et Metaph. Wielmi miłuyę/ Nie mogę się námiłowác/ Wyśoko ważę/ Bárzo miło mam. *Mqcz* 270d.

»mile wspominać« = *z wdzięczności wspominać (2):* ábych to twoie imię IEZVS nośił w sercu/ ná cię mile záwždy wśpominaíac *SkarŻyw* 4; *LatHar* 42.

Wyrażenie: »mile słodki« (1): Była w tym cnym Pánie tá cnotá bárzo znákomita/ bo oprócz owey mile słodkiew przeciw káżdemu ludzkości y vkładności/ przeciw sługom Bożym iáka pokorá y wczćiwość iego była *WysKaz* 41.

Szeregi: »cicho a mile« (1): Niechże ípi w tobie/ Záłofny grobie/ Cicho á mile *WisznTr* 21.

»dobro (a. dobrze) i miło (a. mile)« (3): O iákořz to dobrze y mile bráćiey mięśfkác wespółk. *KrowObr* 119v; O iáko ieft dobro y miło w iedności bráćiey mięśzkác. *SkarJedn* 293, 3.

»mile a rozkosznie« (1): Woli to myeć y tego nabywać czegoby mile á roskośnye vzył/ niżeli czegoby s poćiwolcyą á w myerze vzył. *GliczKsiąż* F.

a. *Dobrze, korzystnie, z pożytkiem* (3) :

Fraza: »[jest] miło« [w tym: komu (2), z inf jako podmiotem (3)] (3): PAnie zmiłuy fię [...] bo z dawnego wieku/ Miło nędznemu/ znać twą łalkę/ człeku. *GrabowSet* H2v; Niechcąc fię ia z Thomałzem ná rány oglądać/ Miley mi zá Bogá cię máiąć/ łalki żadać. *LatHar* 386; *GosłCast* 34.

b. *Pokornie, cierpliwie (w sytuacjach negatywnych); placate, placide* *Mącz* (9) : Placide adver. Mile/ Skromnie/ ćicho/ Pokornie/ s pokoyem. *Mącz* 302b, 302b; A on iufz nie tylko vpominanie/ ále y bićie/ y rozgi mile od niego przyimował *SkarŻyw* 333; *ArtKanc* K20v; áby wżytki *cafus pro dignitate et libertate saluteque patriae* mile znośili *Phil* B2; Pánno przez dziewięć mieśięcy SYná Bożego/ bez wżelkiego ciężaru/ mile nołząca *LatHar* 501.

W połączeniu z przysłówkiem wzmacniającym „barzo” (1): Słowa przeciwne barzo mile [*Demokryt*] znałzał. *BielŻyw* 65.

W charakterycznych połączeniach: mile przyjmować, znosić (a. znaszac) (2); cierpieć mile.

Fraza: »[jest] miło« [w tym: komu (1); z inf jako podmiotem (2)] (2): Ale gdy tak pan Bog raczy/ cierpieć mi wżytko miło *RejJóz* C6, N7.

2. *Przyjaźnie, serdecznie (o okazywaniu innym uczuciowego do nich stosunku) [zawsze „mile”]* (58) : *BielŻyw* 68; Igrania i krotchwile Stroją z sobą ożęsto mile *BierRozm* 7; Táme go wżyfcy brácia mile pożegnáli *StryjWjaz* A4v; *KochDryas* A2; *SkarŻyw* 51; Chwałá Bogu ná niebie, Anieli śpiewáli/ Pokoy ludziom ná ziemi, mile zwiáftowali *ArtKanc* B3; *LatHar* 3.

W połączeniu z partykułą wzmacniającą „jako” (1): O iáko mile o nim powiádał/ wielkiey fię iego cnoćie dziwuiąc *SkarŻyw* 97.

Szeregi: »gładce i mile« (1): Będziefzli mię [...] pytał, Y z ofobná o káżdą rzecz gładce y mile. *CiekPotr* 68.

»ochotnie a mile« (1): on młodźieniec ochotnie á mile fię im poštáwiwży/ rzeczé *WerGośc* 230.

»mile i w pokoju« (1): áby z tym światem mizernym potym mile y w pokoiu rozłączony/ mógł być do twych niebieskich páłacow [...] doprowadzony. *LatHar* 637.

»mile a uprzyjmie« (1): Tedy go wżyfcy ięli mile a vprzyimie prośić *MurzHist* K4v.

»mile i wesoło« (1): Iezu/ ktoryś mile y wesoło z tym światem/ namilfzą mátkę twą rozłączyć raczył. *LatHar* 549.

W przen (1) : O ogniu mile fercá ludzkie zágrzewáiący/ rácz mi dáć czáftkę oney łalki *LatHar* 34.

a. *Laskawie, życzliwie; comiter, leniter* *Mącz* (25) : *OpecŻyw* 35; Abowiem on [Bog] zwykł koźdemu fercá czyłtego á wdzieczney myfli kfobie/ też fie mile okázowác *RejPs* 25; *RejKup* d5v, o7v; Bo każde⁸⁰ [*Franciszek*] mile przyimował/ niczyią mową niegardził *MurzHist* T2; Duchá mego/ ábyś raczył mile przyiąć k łoby *LubPs* H2, D3; *RejWiz* 2v, 155v; Comice, Adverb. Ludzko obyczáynie/ Mile *Mącz* 62a, 61b, 188c; *SkarŻyw* 335, 574; *ArtKanc* B19v, O16; *LatHar* 258, 289.

W połączeniach szeregowych (2): vkazał mu fzye papyelch barzo mylye y lałzkawye y kthemu thefch poczyelchne. *PowUrb* +3; *OpecŻyw* 60v.

W charakterystycznych połączeniach: mile napominać, przyjmować (przyjąć) (2), przywitać (2), rozmawiać.

*Szeregi: »mile i łaskawie« (1): Nieżadál fie pán Iezus/ ale ífel mile ij łaskawie dla duífneého pozyfkania *OpecŻyw* 45v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].*

»srodze i mile« (1): aby w wierze prawyi cnotliwem żywotem pana Boga chfálili/ írodze zarás i mile napominał *MurzHist* C.

»wdzięcznie i (a) mile« [szyk 2:1] (3): *LibLeg* 11/106v; ktore wywody Rycerstwo vsłyszawszy mile y wdziecznie przyięli *ActReg* 50; *WujNT* 267.

b. *Z miłością; także z afektem do osoby płci odmienniej; amabiliter, amanter, peramanter Cn (19) : o dziecię [...] ktore ia [...] na fwy^m lonie piałtowala/ fłodko tzałowala/ ij mile oblapiała *OpecŻyw* 147v; *RejWiz* 27; ták że Apollon w tym całym roku nie vznał/ by krolewná nań mile weyźrzála/ áni on też ná nię mile weyźrzął. *HistRzym* 13v, 27, 112; *ArtKanc* N17v; *LatHar* 477; *SiebRozmyśl* K3.*

*W połączeniu z partykułą wzmacniającą „tak” (1): Chce Bog báránká tego/ ktorego ták mile v pierśi nośíz [*Matko niepokalana*] áby był zá nas zákłoty. *SkarŻyw* 112.*

a. *Z miłością, z wielką pobożnością (w odniesieniu do Boga) (9) : Ale ty chcefzli mile vbłágác pána íwego ofiáruy mu/ wierną myfł/ á wdzieczność vmyfłu íwoiego *RejPs* 75; Westchnie ku mnie czlowiek myle Niewrok ale wnet téy chwyle. Grzechy mu íą odpufczony *RejKup* k7v; *ArtKanc* F3v; *GrabowSet* E3v; przetoż gdy íię infzych nabożnych modlitw mile nápiáftuiefz/ będziefz mogł y tych duchownych przyfímákw kiedy íkolfztowác *LatHar* +5v, 22, 84, 191.*

W charakterystycznych połączeniach: mile ubłagać, westchnąć.

*Szereg: »statecznie i mile« (1): dar miłości twej [...] day [*Boże*] ábyfmy rzeczą íamą ítátecznie y mile przyięli. *LatHar* 617.*

3. *Chętnie, pilnie; usilnie; iucunde, optabiliter Mącz; peramanter Calep (7) : Iucunde adverbium, Mile/ pięknie/ ochotnie/ s czyftą chucią. *Mącz* [176]b, [267]a [2 r.]; A ty iuz ziemfkie krotkie márne krotofile/ Odday ie komu raczyfz kto ich ízuka mile *RejZwierc* 271; Zoftań/ milé cię prófimy *MWilkHist* K2; *ArtKanc* J19v; *Calep* 774b.*

4. *Ślicznie, pięknie; belle Calep (3) : *StryjKron* 742; BŁufzcżu przebuyny [...] popinay íię mile/ [...] lubuy íobie Przy tym tu grobie. *KlonŻal* Dv; Belle – Szlicznię, pieknię, mielę. *Calep* 135b.*

Synonimy: 1. przyjemnie, rozkosznie; a. dobrze; b. cierpliwie, pokornie; 2. przyjaźnie, serdecznie; a. łaskawie, miłościwie, wdzięcznie, życzliwie; 3. chętnie, pilnie, usilnie; 4. pięknie, ślicznie.

Cf NIEMIŁO